

Đà Nẵng vào nh ng ngày cu i tháng 3 năm 1975 th t là h n đ n, r i l an.

- *Kính t ng b n bè, chí n h u đã t ng s ng và làm vi c cùng tôi t i thành ph Đà Nẵng trong giai đo n này.*

Đà Nẵng vào nh ng ngày cu i tháng 3 năm 1975 th t là h n đ n, r i l an. Quân đ i và dân chúng t các T nh Qu ng Tr , Th à Thiên, thành ph Hu đ xô v , làm cho cái thành ph đã đông dân này càng thêm đông đ o. Chi c Radio 4 bằng tần tối tần nhất của Nhâ t lúc b y gi lúc nào cũng bên ca nh tôi. Theo tin t các Đài Phát Thanh trong và ngoài n c th t là l n x n, không gi ng nhau... Theo đài phát thanh Quân Đ i, Sài Gòn, VOA, BBC cũng nh m t vài đài khác của n c ngoài, tôi vô cùng kinh ngạc là Hu có l nh rút b m c d u ch a đánh nhau chi c . Sao l quá nh v y ? Tôi g i đi n th ai, h i m y Ông b n thân là Đ n V Tr ng trong vùng thì h cũng trong tình tr ng nh tôi, không rõ đ u đuôi, tình hình ra sao hết.

Thành ph Đà Nẵng đông ch t nh ng ng i là ng i. V n đ an ninh, l n x n m i lúc m t thêm gay g t. Nhi u binh sĩ t c gi n, b n súng lên tr i nh nh ng k diên khùng vì không hi u t i sao l i có l nh rút lui, b h t các tr n tuy n gây nên tình tr ng hỗn loạn thê tha m này trong khi ch a ch m đ ch, ch a đánh đấm chi ca . X a nay có bao gi th đâu! T nhiên không đánh nhau, mà ch bi t b ch y là làm sao? T ng Ngô Quang Tr ng, T L nh Quân Đoàn I kiêm Vùng I Chi n Thu t, là ng i duy nh t ở đây bi t đ c chuy n này, do ông đ c T ng Th ng Nguy n Văn Thiệu g i vô Sài Gòn g p, h p các T ng L nh, nh ng vào t i n i thì ch có m t mình ông g p T ng Th ng Thi u và nh n l nh cu v T ng T L nh quân đ i: “Rút b Quân Khu II!”

T ng Tr ng, m t danh T ng cu Quân L c Vi t Nam C ng Hoà, th gi i bi t t ng, bi t tên, ch t đ i ng c ng i nh ng... ch ng mu n h i t i sao vì ông cũng đoán bi t: h i cũng vô ích, đê rồi b ng d ng khai t l uôn ca mô t Quân Đoàn (Army Corps) hùng ma nh cho nó tan hàng, xâ p tiêu m, và ca Vùng I Chiến thu t bao gồm 5 Ti nh : Qua ng Tri , Th à Thiên, Qua ng Nam, Qua ng Tín, Qua ng Ngãi và 2 thành phố Huế, Đà Nẵng. B Ch Huy Quân Tr n Đà Nẵng đ c l nh rõ ràng cu T ng Tr ng: B t c k nào dùng súng đ n c p b c,

xâm phạm tính mạng, tài sản của dân chúng trong tình trạng rối loạn hiện nay sẽ bỏ các lực lượng an ninh, quân cảnh bên ngoài đi chứ!

Tuy có cấp chính quyền địa phương xa do quân đội cung cấp, nhưng tôi có giấy phép đi lại ngoài giới làm việc (chuyên đi kèm Pháp và Anh ngữ cho rất đông học sinh Trung Học) để đi sang visit cha mẹ, đi với gia đình đông con nhỏ tôi, tránh được chuyện dính dáng đến tham nhũng, hối lộ, rồi làm “đề tài” cho tình trạng chính quyền và xã hội “lem nhem” thời đó. Vài em học sinh chăm chỉ vẫn còn lui tới: “Thưa Thầy! các lớp học ra sao, có học tiếp không hả Thầy?” Tôi nghĩ phải Giữ này mà các em vẫn có thể nghĩ đến chuyện học hành. Tôi nói: “Thôi, chúng ta tạm nghỉ, khi nào yên tĩnh hãy hay. Các em nên tránh bắt việc đi lại ngoài địa phương trong lúc này, rất nguy hiểm.” Các em ra về, vẻ mặt buồn thiu.

Gia đình tôi ở trong một ngôi nhà nhỏ trong khu xóm đông bào nghèo, nhưng có 2 cái sân để cho học sinh 3 lớp học tập miễn phí, thay phiên nhau dùng xe đạp máy và xe đạp. Lúc này, tôi đã đưa gia đình và di chuyển đến nơi có thể lên văn phòng Tòa Án cho được an ninh vì có anh em Nghĩa Quân canh gác các cơ quan chính quyền.

Các ngân hàng đã đóng cửa, rất nhiều người cũng như tôi, khi nghĩ đến chuyện cần có tiền phòng thân, đành chờ đợi. Thôi, giờ sẽ sách vở vào Sài Gòn hãy hay. Ôm tiền mặt lúc này càng thêm nguy hiểm. Có chi sài này vậy. Ai cũng nghĩ như thế để an tâm đi phó thác tình hình trước mắt, ngày càng gay go, hỗn loạn. Tôi đi tìm ai vào phi trường quân sự, đến hỏi Thiệu Tá Trưởng Phòng An Ninh, không có, xin gặp Đại Úy Quang, cũng không có, chỉ có Trung Úy Bảy trẻ tuổi, “Thiệu Tá ơi! Tôi nó pháo kích nhà tôi 122 ly của Trung Cộng cày nát phi trường rồi, máy bay của mình không đáp xuống được nữa, chờ sàigon được thả thôi. người đồng nghiệp mà trước thả không thấy đến chi cả!” Tôi đi tìm ai sang Bộ Tổng Lãnh Hộ Quân Vùng I, hỏi thăm mấy Sĩ Quan thân thiết thì được hay: Tôi Cộng Tiên Sa, tôi không đi chuyên chở quân đội đi tìm cùng với gia đình cũng như đông bào trốn chạy quân cộng sản đang tìm vào thành phố bằng nhiều người, bao vây chung quanh Đà Nẵng. Như trên: rút bỏ Quân Khu I không đánh được chi cả thì tình trạng làm sao khác được! Để pháo kích chung quanh Đà Nẵng ầm ầm... Tôi gửi sang Bộ Chỉ Huy Pháo Binh Quân Khu. Đại Tá Chỉ Huy Trưởng vẫn còn ở đó. Là bạn thân với nhau tôi hỏi còn nhớ, lâu lâu có gặp nhau, mãi sau này mới gặp lại nhau và lần sau cùng là ở Đà Nẵng. Tôi chờ đợi gia đình trên chiếc xe jeep, gọi nhà tôi và 7 đứa con, đứa con gái lớn sẽ khỏe yếu kém, đứa con trai 16 tuổi, đứa con gái út mới được 6 tháng, với tôi phải bế ngửa trên tay, đến Bộ Chỉ Huy Pháo Binh Quân Đoàn. Lúc đó là chiều ngày 28 tháng 3, tôi gọi cả xe tài xế trung thành và can đảm, Bình nhất Túc, mà tôi đã đích thân đến đón và hành chánh quân trước địa phương, là cha nên rất hiểu tình trạng khó khăn khi nên can thiệp vào. Tôi liên lạc với đến với gia đình của họ, nên cho họ làm tài xế vì Tòa Án có xe nhưng không đủ quân nhân tài xế. Sau này, tôi thấy họ rất tâm, chu đáo và trung thành, nên tôi nói với đến với đồng nghiệp cho họ lên Hộ Sĩ, mong ngày nào đó không xa, cho họ lên Hộ Sĩ nhất thì được địa phương cũng đỡ khổ cho gia đình. Tôi bảo: “Thôi, cậu lo cái xe cho tôi, đừng để vắng mặt rồi cho

Cố u và lo chuyện gia đình. Tôi lái lầy cũng được. Đây, chìa khóa văn phòng và tất cả những gì của gia đình tôi trong đó, nếu tôi đi khờ thì tất cả là của cố u. Cố u thì lo cho gia đình. Với con cố u cũng cần đến cố u trong lúc hỗn loạn này. Dem những thùng, hộp thức phẩm khô, sữa hộp chia cho anh em Nghĩa Quân. Tôi sẽ cho anh họ: khờ canh gác nhà! Tòa chức còn tôi là Sĩ Quan cuối cùng ở đây, anh em Hố Sĩ Quan và Binh Sĩ thì ở trại gia binh rồi. Cho họ và lo thu xếp, bố và gia đình.” Tôi bắt tay cố u tài xế, Ha Sĩ Túc. Cố u tài xế cầm chặt lấy tay tôi, nói trong nghẹn ngào: “Em không nên đi Thiệu Tá và Cô đi mất mình với các em như thế này. Cố đi em đi theo, thầy trò mình sống chết có nhau, gia đình em đông người, nhiều bà con, dân địa phương, em là binh sĩ nên không có gì khó khăn nhiều như Thiệu Tá. Thiệu Tá đi được rồi, em ở lại với gia đình cũng được, không sao cả!” Tự nhiên tôi thấy mất mình nhòa đi trước cảm lòng của cố u tài xế trung thành và can đảm, luôn luôn nghĩ đến tôi, và gia đình vì chúng tôi: mất Sĩ Quan cấp Tá, Phó Ủy Viên Chính Phủ Tòa Án Quân Sự Mất Trại Quân khu I và mất binh sĩ luôn sống với nhau như người trong một gia đình ruột thịt đã nhiều năm, nhiều tháng. Tôi bỏ: “Túc! Cố u phải nghe tôi, và trông coi, bố và lầy gia đình trong lúc này! Tôi thì Bệ Chư Hy Pháo Binh bây giờ. Ông Đợi Tá Chư Huy Trại ng còn ở đó!”

Ha Sĩ Túc, cố u tài xế rồi nắm tay tôi rồi đứng nghiêm, gật tay chào nghiêm chức: “Kính chúc Thiệu Tá, Cô, cùng các em ra đi bình an!” Tôi thấy rõ cố u tài xế can đảm và trung thành bắt khóc. Chức chức là hỗn khóc cho gia đình tôi trong cơn nguy hiểm, mà tôi bắt hỗn phải là. Trên đường, mất chiếc xe Jeep chức người chức với tôi, trên có 4 Sĩ Quan Thợ Quân Lực Chức, tuấn còn trẻ những người đeo lon Cấp Tá, rất quen thuộc, tôi chức chức, gật tay và chào, và hỏi to, “Có chi không?” Mấy Ông bên cũng gật tay và. Mất anh bên người Nam la lên: “Đù má nó! Anh coi, chức tranh kiêu chi là! Tôi này có bao giờ chức như thế này đâu! Là mấy thợ Mớ chớp bu với thợ Thiệu... đem con bé chức, âm mưu buôn bán xương máu tôi mình đây thôi!”

Gia đình Đợi Tá Chư Huy Trại ng Pháo Binh đã vào Sài Gòn ít hôm trước, Ông còn ở lại vì Trại ng Trại ng và Bệ Tệ Lực Quân Đoàn vẫn còn ở Đà Nẵng. Đang ăn cơm thì vợ tôi nhau thì đến thì ai reo. Sĩ Quan chức chức vào báo cáo: “Thưa Đợi Tá! Có anh của Trung Trại ng mới Đợi Tá sang ngay Bệ Tệ Lực Quân Đoàn!” Ông Đợi Tá bắt tay tôi và mấy Sĩ Quan thuộc quyên của Ông đã tiếp và đó: “Chúc Anh Chư, quý và các cháu và tất cả bình an.” Ông còn đến tôi trong lúc và vội quay đi: “Anh cho Chư và các cháu ngủ tạm trong hầm của tôi, rất tốt! Nếu thiệu chức thì gì cũng của tôi trong phòng kia...” Sau này, tôi biết là Ông cùng Bệ Tệ Lực Quân Đoàn sang sân bay trước thắng Non Nước để ra tàu Hải Quân của Mớ chức ngoài biển.

Tôi mặc nguyên quân phục tác chức, và khờ súng Colt – 12 bên mình, chức bé cái mũ số 2 lợp ra, rồi ngồ ng xuồng giồng thiệu ngu chức chức. Đến thì ai reo, Sĩ Quan chức chức sang: “Thưa Thiệu Tá, Bệ Tệ ng Tham Mưu thì Sài Gòn cho hay: 5 chiếc Tệ Hố Quân đã được lên đường, ra Bên Mớ Khê, Đà Nẵng chuyên chức quân đội, gia đình và dân chúng. Tôi sẽ thì vào khu vực đêm nay hay sáng sớm mai..”

Tôi đang mồm mồm màng màng trong giờ cuối cùng này thì có người đi đánh thức tôi dậy và nói trong giọng vui vẻ: "Thieu Tá! Thieu Tá! Minh phải đi ngay, rồi khi nào này vì tin tức cho hay quân công sự của Bộ Công Viảt đã tiến tới gần thành phố, không gặp sự kháng cự nào cả..." Tôi đánh thức gia đình, và con tôi tiến tới cửa lái lên chiếc xe Jeep với ít đồ đạc gọn nhẹ tùy thân, nh̕m h̕ng Bãi Bi̕n M̕ Khê phóng đi, sau khi bắt tay với vàng vôi Ông bố Sĩ Quan Pháo Binh. Xe cha̕y đ̕ng c̕ mô̕t quãng khá xa, ch̕ng d̕m cây số, bỗng d̕ng á con gái lớn của chúng tôi kêu thất thanh: "Cái va-li da của Mẹ đâu rồi ?" Trong số đồ đạc mang theo thì cái va-li da đó có chút ít tài sản còn lại đáng giá hơn mọi cái va-li đã nằm trong xe Jeep đời sống, do bà nhà tôi và d̕ng á con gái lớn, vốn tính cẩn thận, trông coi cho chắc ăn. Mọi người trên xe nh̕n ra là trong lúc vội vàng di chuyển, chính cái va-li đó đã bị bỏ lại ở Pháo Binh và rồi. Chết thật! Tôi lái xe quay lại ngay lập tức, nh̕n ng̕ khó khăn vì người di chuyển quá đông. Cha̕y trở về trại Pháo binh, vẫn còn 2 cậu lính gác, tôi đưa xe ngay cửa phòng và rồi ban này, cha̕y nh̕n bay vào trong. May quá! (cái may đầu tiên) Chiếc va-li đã d̕ng c̕ lỗi trong hầm gia đình tôi am trú lúc trước, nh̕n ng̕ ch̕a đem lên xe, vẫn còn nằm ở một mình sau cánh cửa lối lên phòng tôi nằm. May mà còn lính gác, nếu không thì dân chúng quanh đó và bọn cướp phá công quan, công sự đã tràn vào và vét tất cả những gì còn lại, và cái va-li "quan trọng nhất của gia đình tôi" cũng mất tiêu rồi. Nếu nó bị mất thì không biết sau này gia đình tôi cảm nhận ra sao với cuộc sống đời đời với trăm ngàn khó khăn. Trời Đất đã cứu gia đình tôi.. Đồ đạc con gái lớn lần này tay lúc nào cũng d̕ng lên cái va-li và tìm lại đồ đạc. Tôi lái xe ra công trường, anh em binh sĩ vẫn còn canh gác. Tôi nói với: "Anh em về đi, lo chuyển gia đình, doanh trại không còn ai nữa!"

Trời đất! Đ̕ng xa ban đêm mà lúc này đông ngh̕t nh̕n ng̕ là người, di chuyển bằng d̕ng cách. Tất cả d̕ng h̕ng về phía Công Tiên Sa và bãi bi̕n M̕ Khê. Tôi lái xe, kh̕u Colt-12 đeo trước ngực, ki̕u Sĩ Quan Đ̕c, đã lên d̕ng, khoá chốt an toàn, kh̕u M-16 đã lên d̕n sẵn, cũng khóa chốt, d̕ng bên cạnh. Đồ đạc con trai lớn nhất 16 tuổi, có mặt trong xe cũng đã d̕ng tôi ch̕ng d̕n d̕ng kh̕u tiểu liên h̕ng nh̕ Carbin M-2 d̕ng phòng trước h̕p bọn bắt lính, tấn công, cướp bóc trong khi h̕n an. Trông cảnh người xe xuôi ngược thật là kinh hoàng, trong khi đó quân công sự vẫn pháo kích vào thành phố Đà Nẵng nổ ầm ầm! ầm ầm! rồi rác đổ đầy.

Cái xe Jeep của tôi đang ch̕y bằng d̕ng ch̕t máy, nh̕m ngay cửa nh̕ng. Thế là làm sao! Còn đang lúng túng thì hai binh sĩ công M-16 tiến công trại lính bên kia d̕ng tiến d̕n xe tôi dòm ngó, xem có chuyển chỉ mà lái d̕ng xe ngang ngang trong dòng người đang ch̕y xuôi ra h̕ng bãi bi̕n. Một binh sĩ chào tôi: "Thưa Thieu Tá! Sao Thieu Tá lại ở đây vào lúc này?" "Xe tôi ch̕t máy rồi!" Công binh sĩ kia cũng ch̕y với tôi la to: "Đ̕ng Ủy Sinh! Ra mau! Thieu Tá Phó Ủy Viên Chính Phủ Tòa Án Mặt Trận đây nè!" Đ̕ng Ủy Sĩ Khánh Sinh, Đ̕ng Đ̕ng Tr̕ng nh̕y dù, bằng th̕ng tiến tới trước, sau d̕ng d̕ng đây làm Qu̕n Đ̕c Quân Lao Đà Nẵng, d̕ng quy̕n của tôi. Đ̕ng Ủy Sinh, quân phục tác chiến ch̕n t̕, mũ sắt 2 lớp, gi̕ tay chào tôi nghiêm chỉnh nh̕ th̕ng. Chúng tôi bắt tay nhau trong khi tôi nói: "Hay nh̕! Sao cái xe của tôi lại ch̕t máy ngay ở chỗ này? Nếu nó ch̕t máy ở chỗ khác thì làm sao đây?" Tôi nghĩ thầm trong bụng:

Đây là điều may mắn thứ hai cho chúng tôi trong cơn hỗn loạn kinh hoàng. Anh Sinh kêu gọi binh sĩ ra đẩy cái xe cưa tôi vào trong sân trại rồi ra lệnh cho mô-tơ Tháng Sĩ: “Lấy cái xe dá trá của mình, lo xăng nhát đây đá rồi giúp gia đình Thiếu Tá chuyển đồ đạc sang, chỉ lúc này mà xe cá lán xán là nguy hiểm lắm.” Tôi cầm Đái Ủy Sinh, bắt tay viên Tháng Sĩ già rồi vào văn phòng, có vài Sĩ Quan trong đó. Sau vài phút hỏi han tình hình, tôi hỏi Đái Ủy Sinh: “Anh em bị giam giữ còn bao nhiêu người?” “Tháa Thiáu Tá: gần 1 ngàn!” “Vì cá ăn uống cá há tái ngày hôm nay ra sao?” “Hôm nay thì vẫn còn, nhưng ngày mai thì cá bị tát, gọi mình còn, nhưng liệu nhà tù cung cấp thức ăn có còn liên tục nữa không.” Suy nghĩ thật nhanh vài giây rồi tôi quyết định: “Quân cáng sán đang tiến vào Đà Nẵng mà không đánh nhau chi cá. Nhân danh Sĩ Quan cấp chức cao nhất của 2 Tòa: Mô-tơ Trán Vùng I và Tòa Tháng Trác Đà Nẵng, hiện có mặt tại đây, tôi ra lệnh cho hát tát cá quân phạm không phân biệt Sĩ Quan hay Binh Sĩ, Đái hình hay Thiáu Hình. En temps de guerre! En cas de force majeure! (trong trường hợp chiến tranh! Trong trường hợp bất kháng) chúng ta có quyền làm bất cứ cách nào để bảo vệ sinh mạng của người đó con người, đã từng là quân nhân như chúng ta. Họ cũng có thân nhân gia đình đang đợi chờ họ. Anh Sinh cho thợ ký đánh máy biên bản theo lời tôi dặn: “Lệnh cho hát quân phạm...” Tôi ký tên với tính cách người ra lệnh, và tát cá Sĩ Quan có mặt cùng ký tên với tính cách nhân chứng, hiểu và biết quyết định này. Sau này vào Sài Gòn, chúng ta có giấy trình Nha Quân Pháp và Bộ Quốc Phòng là những cơ quan mà hai Tòa Án chúng tôi trình thuác. Sáng sớm mai, chúng ta sẽ thoát hết.” ***

Sĩ Quan, Há Sĩ Quan và Binh Sĩ của Quân Lao động vẫn còn có mặt đông đủ tại giờ phút này. Đái Ủy Sinh vẫn gọi cá Sĩ Quan như ý dù cho nên làm việc rất đàng hoàng, nghiêm chỉnh. Bộ phận cấp dưỡng, dọn cơm tái lên cho mọi anh em Sĩ Quan chúng tôi, vừa ăn, vừa bàn bạc công việc phải làm sáng mai. Mô-tơ Há Sĩ Quan đi xe gọi máy tá Cáng Tiên Sa trở về, báo cáo: Cáng Tiên Sa rất đông người, táu bè di chuyển không dễ, rất khó khăn, để chờ thời cơ thoát khỏi nơi này và trái háa tiến gây chết chóc và trường hợp tích cho bà con. Đái Ủy Sinh bảo anh em lo cơm tái cho gia đình tôi và chờ nghỉ ngơi qua đêm. Tình “Huynh đệ chi binh” nhưng lúc này thì mọi thứ y nó cao quý làm sao! Tất cả đều coi nhau như ruột thịt thật nhà. Thật là phúc đức cho gia đình tôi: trong suốt những ngày rối loạn, di tản, chúng tôi may mắn vẫn có chỗ ăn, chỗ ngủ đàng hoàng, không thì không cho đám con trẻ biết mấy, nhất là đứa con gái út mới được 6 tháng, nhà tôi còn pha i bông ẵm trên tay và lo những bình sữa và biết bao nhiêu thứ cho mô-tơ đứa bé như thế.

Hôm sau, trại còn sơ sơ, nhưng tất cả chúng tôi đã thức dậy. Tất cả Sĩ Quan chúng tôi cùng binh sĩ trong trại kéo nhau xuống phía khu vực nhà giam. Tôi ra lệnh: tất cả binh sĩ súng M-16 lên đơn, đứng thành 2 hàng, các Sĩ Quan đứng sau hàng, tôi cho mở cửa nhà giam, rồi dùng loa phóng thanh cầm tay nói lên: “Nhân danh Sĩ Quan có cấp chức cao nhất của Tòa án quân sự Mô-tơ Trán Vùng I và Tòa án quân sự Tháng Trác Đà Nẵng hiện có mặt tại đây, tôi ra lệnh cho tát cá anh em ngay lúc này được trả về cho thân nhân gia đình trong tình hình hiện tại của hiện nay.” Nhìn anh em quân phạm còn nhìn nhau có vẻ ngạc nhiên vì họ không biết rõ tình hình bên ngoài. Tôi nói tiếp: “Anh em trật tự ra ngoài theo hàng người đến của 1 Sĩ Quan, xếp hàng 10 người một tát, cá đi 6 hàng thì nghỉ ngơi, ngồi xuống Khi có lệnh hô của 1 Sĩ Quan thì 2 hàng đứng dậy, theo tiếng hô thì hai là cá 20 người chuyển ra khỏi cáng trại, về nhà. Bất cứ ai gây ồn ào, làm mô-tơ trật tự, hay đang chờ mà quay đầu lại hoặc dáng lái bắt cứ vì lý do gì, sẽ bị bắt ngay

tôi chỉ! Nghe rõ chứ ạ?” Tôi thấy anh em đều reo mừng và thi hành đúng như mọi cách nghiêm chỉnh.

Công việc “thả tù” đã xong, tôi thả pháo nhả nhóm, họ cũng là người, từng là quân nhân dù có phẩm giá, họ cũng có thân nhân gia đình đang trông đợi trong hoàn cảnh khó khăn, nguy hiểm này, chúng tôi có sự rảnh rỗi yên tâm khi anh em nóng lòng, sốt ruột rồi làm cần, ai cũng muốn thoát ra khỏi nhà tù càng sớm càng tốt. May mắn là việc đó đã không xảy ra. Ăn sáng qua loa xong, tôi cho lên nhả tất cả ca Sĩ Quan, Hạ Sĩ Quan, Binh Sĩ của Quân Lao. Quân số gần như đông đủ hoàn toàn. Với giọng nói trầm trầm xót xa trong lòng, dù rằng cuộc đời của tôi đã quen với xót xa, đau khổ, chia li từ khi 15 tuổi, pha lẫn nỗi buồn trung hoa của Hạ Sĩ Phòng đợi lần mình vào cuộc kháng chiến chống Pháp, đời bắt hai lần, rồi 23 năm lính chúng tôi sống, từ Bình Nhị, ban đêm tôi học mọi thứ mình suốt 11 năm, theo học trường giáo dục của người Pháp ở đây, qua 19 lần thi: Written và Oral examinations, không theo học trường Sĩ Quan nào cả, nhưng qua 3 năm học tập tại Toà Án Quân Sự Mặt Trận, chúng tôi thành 14 năm là tôi lên Đồi Úy, rồi Thiếu Tá, với chức vụ hiện tại, tôi nói: “Vấn đề bắt chúng ta pha lẫn nỗi buồn cuộc đời một cách đau lòng. Chúng ta đã làm hết bổn phận của những quân nhân. Bây giờ, không còn cách nào khác hơn nữa, tôi khuyên anh em nên trở về ngay, lo cho gia đình trong cơn hỗn loạn. Súng đạn cá nhân, anh em tùy nghi tìm cách thu thập, ai không làm được thì đem vào trong kho súng đạn của chúng ta, Sĩ Quan tiếp quản kho vũ khí, không đem nộp vào tay những kẻ xấu, dùng nó làm hại người dân vô tội trong lúc hỗn loạn này.. Còn các Sĩ Quan, anh em mình tạm chia tay ở đây và mong có ngày gặp lại. Xin chúc tất cả anh em bình an!”

Tôi bắt tay thả thả thả Sĩ Quan, Hạ Sĩ Quan, Binh Sĩ...Vài binh sĩ bị thương không rời khỏi chúng tôi trong khung cảnh đau đớn như thế này. Họ vẫn còn đứng nghiêm, giữ tay chào theo quân cách rồi mới tan hàng, theo nhau từng nhóm nhỏ. Mấy đứa con đã lớn của tôi đứng đằng xa, cảnh chiếc xe Jeep, trông thấy cảnh đồ cũng hiểu được nỗi đau lòng của tôi gặp người cha, anh, những quân nhân chúng tôi, cho nên chúng nó cũng nước mắt sụt sùi. Khi mọi người đã tan hàng, ai lo việc này, Đồi Úy Sinh, chỉ có một mình tôi tra hỏi, lên xe cùng gia đình tôi. Anh lái ra phía bãi biển Mỹ Khê. Có mấy chiếc tàu Hải Quân từ trong Nam kéo ra thả thả, nhưng đều ở xa, nước của họ không vào gần được. Trên tàu đông đảo những người lính và khắp mọi nơi bãi biển, người lính khắp nơi dồn về sao mà đông thế. Cảnh lính lần dần, kẻ lười nhác, kẻ đi đâu loa loa ghe thuyền, cố gắng bơi ra ra tới chỗ tàu đậu. Câu thang lên tàu không đủ để đưa số người đông đảo như kiến leo lên. Người ta pha lẫn dùng đến những cái thang dây dùng trong trường hợp khẩn cấp, nhưng người vẫn chen chúc leo lên, hành lý mang theo rồi rớt xuống biển nhiều lúc một nhiều, rồi đến lúc có những người vì chen chúc, xô đẩy, đuối sức cũng rớt xuống biển đều đều. Những tiếng kêu gào thất thanh càng làm cho cảnh tượng thêm rùng rợn. Nhiều người trên bãi biển khóc thét lên làm cho những đứa con nhỏ của tôi cũng oà lên khóc theo. Tôi bảo Đồi Úy Sinh: “Mình không thể đợi cho những đứa trẻ nhỏ như thế này cũng pha lẫn nỗi đau của họ thêm nữa!” Anh Sinh bảo tôi: “Bỏ mình tránh ra phía này, tôi có thằng đàn em ở trong xóm đằng kia. Nó có chiếc ghe đim dìm nước. Nó và bạn mình đi ghe ra phía ngoài xa, lên chiếc tàu nhỏ tí ngoài kia mới được.”

Chiếc xe Jeep cải số nhỏ, ỉa ch lẫn bánh trên cát, chầm chậm ngấm chúng tôi tới phía cách xa đó một khoảng, gần một xóm nhỏ là thềm mấy nóc nhà tranh, nhà lá. Anh Sinh chồm vút vào trong xóm rồi ra ngay cùng với một cậu u nghĩa quân.. Chiếc ghe đò c lò c đợi nớc lên, đu chầm ngâm đó con ngấm, tuy có chút nguy hiểm v an toàn. Đành liêu vậ y, chớ biết làm sao! Cậu u nghĩa quân nói: “Thiếu Tá và Đạ i Uy thay quân áo dân s đi vì em biết t u i du kích và đả c công nằm vùng đang ra công khai hoat đô ng đê kiê m soát tình hình, phía sau quân đ i đánh chi m thành phố Đà n ng và vùng chung quanh, ngăn chắ n đông bảo di ta n, t i nó hung hăng lắm!” Tôi đã t ng có kinh nghiệm khi đi kháng chi n, đ ng trong hàng ngũ cu c ng s n 6 năm, công tác trong các văn phòng c quan lãnh đ o vì có chút ch nghĩã và có ng i anh ru t đ đ u, che ch , cho nên tôi bi t rõ Sách - L c (Policy & Strategy) cu c ng s n là đánh chi m m t vùng hay m t x s , qu c gia nào thì b t bu c: quân tác chi n làm xong nhi m v , l p t c l c ng bình đ nh (Pacifactory forces) ph i kiê m soát an ninh, tr t t , đê b p, di t tan m i s c kháng c hay n i lên làm lo n sau này... Chúng tôi chuy n đ đ c trên xe xu ng bãi cát r i tôi đ a chùm chìa khoá xe cho m t ng i đàn ông ngoài 50 tu i đáng hi n lành, đ ng c nh đó, không rõ ông ta thu c l ai ng i gì. Tôi b o: N u chúng tôi xu ng ghe đi đ c thì Bác l y chi c xe này, đem v bi n c i đi mà xài! Chúng tôi chu n b b c xu ng chi c ghe c a c u nghĩa quân, đã đ c tát s ch n c, nh ng lúng túng vì đông ng i, có đám con nít, v i đ đ c... T phía làng xóm g n đó, b n du kích và quân ch l c mi n (regional forces) cu T nh Đ i Qu ng Nam – Đà N ng đã chia nhau t ng toán nh đi lũng soát, ngăn ch n t i các đi đi m tr ng y u, mà bãi bi n M Khê, S n Trà, núi Non N c, vv... là nh ng đi m chúng đã chú ý. M y tên du kích chiã súng ti u liên AK- 47 cu Liên Sô và c M-16 cu quân Vi t Nam C ng Hoà b l i, quát om xòm: “Không có đi đâu h t c ! Quay v ngay, không thì...b n h t!” Chúng n vài lo t súng vào chi c thuy n nh và b t chúng tôi quay l i. Th t là bu n l n t c gi n vì Đ i Uỷ Sinh t ng là Đ i Đ i Tr ng Nh y Dù, còn tôi thì đã t ng lẫn l n trong cu c kháng chi n ch ng Pháp, Tây b t 2 l n, r i 23 năm trong Quân Đ i C ng Hoà t Lính h ng bét leo lên c p Tá, t ng coi b n du kích này nh b n... chó ch t, nh ng lúc này chúng nó là k th ng tr n và đang c m ti u liên xung kích trong tay. Tôi nói nh v i Sinh: “Thôi quay l i!” Tôi nhìn lữ tr m t mũi lo s , kinh hoàng mà lòng đau xót không cách nào nói h t đ c... Khi tr l i chi c xe thì Bác “nhà quê” đang ng i gh t tài x và cho xe n máy. Loay loay mà ch ng bi t làm cho chi c xe n máy. Tôi nói v i Bác ta: “Thôi, c m n Bác, chúng tôi không đi đ c, c n xe ch nhà tôi và các cháu v thành phố k o tr i chi u đã mu n, g i ã bãi bi n mệnh mông th này, đ ng kia ng i đen nh ki n v n đang lên t u và v n... đang r i r ng xu ng bi n nh sung, nh lá bay th kia, coi b không đ c r i, nh t là các cháu nh nh th này.” Bác ta vui v đ a l i chùm chìa khoá cho tôi và b c xu ng nh ng ch cho Đ i Uỷ Sinh và tôi chuy n đ đ c tr l i trong xe. Đây l i thêm m t đi u may m n cho chúng tôi. Xong vi c, tôi b o anh Sinh lên lái xe, tôi ng i bên c nh còn nhà tôi và các cháu ng i h t i phía sau. Đ i Uỷ Sinh ng i lên c m tay lái, tôi quay l i nói v i ng i đàn ông hi n lành, g n nh không th y nói năng gì c : “C m n Bác nghe! C u chúc Bác bình an!” Trong khi Đ i Uỷ Sinh cài s nh , lái xe i ch lẫn trên bãi cát, tìm l i lên b , tôi nói v i anh Sinh: May mà tay này hi n lành, th t thà, m xe m y l n máy không n , n u n máy, li u anh ta có bi t lái nó đi đâu không và chúng tôi c b n đang đ ng g i ã bãi bi n mệnh mông, v i nhi u đe do , nguy hiểm, không bi t s ra th nào khi tr i đã đ n đ n ng bóng v chi u, trong khi anh Sinh ch m máy m t cái là xe n máy t c kh c, xe t t, đ đ tr cu đ n v anh Sinh kia mà, ch g p anh chàng kia là th đ thì th t là kh s v t v cho gia đình tôi v i đám con ph n nhi u còn nh , đ đ c l nh k nh...

Xe đã tìm được lối lên đường, quay trở lại lối cũ phải qua Quân Lao Đà Nẵng. Trở lại! Doanh Trại Quân Lao Đà Nẵng của Đội Ủy Sinh lúc này đông nghịt bà con, dân chúng ở đâu kéo đến tìm trú, cả bà con cũng như nhòm hóm ng bãi biển Mũi Khê, Tiên Sa, những thùy trãi đã sắp tới nên kéo nhau vào đây. Anh Sinh lái xe vào trong, đưa trước hai căn phòng cấp cho cả nhà, khóa bằng những chiếc khóa để cho nên không có ai vào đây. Mọi anh em binh sĩ của anh Sinh, nhà ở liền đó, biết được chúng tôi đã quay trở lại Quân Lao, liền chạy đến, xem có thể giúp được gì chăng. Đến lúc này mà anh em vẫn còn nghĩ đến chúng tôi, thật là tình “Huynh Đệ Chi Bình” đúng là bất di bất... Lúc này theo tin tức thì quân công sự đã vào kiểm soát thành phố Đà Nẵng. Chúng tôi cũng như bao nhiêu Sĩ Quan, quân nhân từ Quân Trại đến vùng đất này hầu như đã bị đưa vào chỗ chết, những bất làm sao, đành theo vẫn như cũ..

Qua một đêm khó khăn, khốn khổ ở Quân Lao Đà Nẵng, đến với cuối của Đội Ủy Sinh, anh Sinh lo cho chúng tôi là một chuyện, lo cho gia đình, nhà tôi và lũ con còn như, cũng như cho chính anh và những người lại tìm tìm trước một, thật là kinh khủng. Trở lại sáng lúc nào không biết. Tôi nói với Ủy Sinh kiểm soát lá cờ Phật Giáo, lúc này đã dâng kiểm soát ra thế đó vì Quân Lao có 1 ngôi Chùa và 1 ngôi Nhà Thờ, do 1 vị Phật và 1 Linh Mục phải trách công việc này, để cho anh em quân phải có giờ sinh hoạt để sống tâm linh, để trở lại con đường tốt lành. Khi khánh thành ngôi chùa này, chính tôi đã được giao, để đi đến cho 2 Tòa: Quân Sự Mặt Trận và Tòa Quân Sự thành phố Đà Nẵng, cùng 1 vị Linh Mục và 1 vị Phật để ở hai bên để cùng cất bằng trong 1 buổi Lễ Khánh Thành long trọng tại Quân Lao. Nhờ đó mà rất nhiều anh em quân phải đã có được những giờ phút sống lại với đời sống tâm linh, tinh thần của mình, và có cơ hội tìm ra con đường đáng sống đích thực, nên sau này được thả ra khỏi trại tù, hoặc ngay trong nhà tù cũng biết cách ăn uống, chăm sóc, làm việc, sinh hoạt sao cho tốt lành hơn; Nhờ đó mà thời gian bị giam giữ có nhiều cơ may được rút ngắn lại, trở về với gia đình, xã hội như thể như có nhiều tình thân yêu, quý mến hơn như này.

Lúc này Thầy Thích Trí Quang “Chuyên viên tôn giáo và” của Công Sản Việt Nam từ 1946, là nhân vật quy định hành động của dân miền Nam ai cũng phải biết vì ông lãnh đạo “thành phố mới ba” ngoài hai lực lượng khác cao hơn: công sản và Mặt Trận Giải Phóng Miền Nam, được đưa là Chủ tịch Nguyễn Hữu Thọ, rồi đến Thủ Tướng Huân Nhân Phát, những người ra mắt cả được đặt dưới sự lãnh đạo của Bộ Chính Trị Trung ương công sản Hà Nội. Nhân vật Thích Trí Quang kêu gọi: Các Bác Sĩ trở về bỏ nh viện của mình làm việc vì sự thanh vắng quân đội, dân chúng quá nhiều, kêu gọi quân nhân của Việt Nam đem súng đến đến như phải tìm sân chùa trong thành phố, trở về, và ra trình diện Ủy Ban Quân Quản khi có lệnh... Bà con nói: Sân Chùa Thiền Hòa Đà Nẵng được Ông Ích Khiêm là một cái núi chết đầy súng đến, nhiều như thể là súng M-16 trang bị cho các lực lượng vũ trang chính quy của Việt Nam, còn về rồi rắc khắp hàng cùng, ngõ hẻm thì không kể.

Tất cả chúng tôi lại chờ đợi để lên xe trở vào thành phố Đà Nẵng, là vùng đất chết lúc này, nhưng biết làm sao khác được! Xe ra khỏi công trường và đi chiềng lá cây phốt pho to lớn chúng bay phốt pho. Xe chạy suốt ba giờ vào thành phố Đà Nẵng và đi Huế thì máy chủ bắt đi chợ mua củi. Tôi nhớ đến Quàng Nam (tôi đoán thế) mũ tai bèo, súng AK-47 trên lưng như nhẩy ra khỏi xe và yêu cầu anh Sinh với tôi mua củi cho xe. Thấy máy tên bắt đi non choẹt, nên trước đó ít lâu thì công nhân binh lính Dù của anh Sinh là đồng sĩc “xôi tái” mới lúc có 3 tên bắt đi “bé choẹt” này trong 30 giây để ngẫm. Tôi chỉ nói với anh Sinh: “Các anh trông lá cây trên củi mới xe kia! Nhìn của Ban Quân Quàng Đà Nẵng và Thầy Thích Trí Quang sai chúng tôi liên lạc khi cần với Chùa Thiền Hải Đà Nẵng xin xe chở ra bãi biển Tiên Sa cho bà con, để ngẫm bảo vệ thế giới nam la liệt ngoài đó, chúng không đưa vào bên ngoài là chết hết!” Máy chủ bắt đi ngẫm ngáo nhìn nhau rồi khoát tay: “Thôi đi mau lên!” Chạy vào phía thành phố rồi, tôi mới bắt đầu đi Ủy Sinh: “Tôi không hét toáng lên như vậy là chúng nó bắt hai anh em mình xuống ngẫm và trung với một số người ở dưới bãi cỏ rồi, lúc đó nhà tôi và lũ trẻ này sẽ ra sao!” Xe chạy vào trung tâm thành phố thì bắt tôi thấy cây dừa sao vàng và cây Mít Tròn Giỏi Phóng miến Nam đã đầy ngẫm thành phố, khắp chỗ hang cùng ngõ hẻm. Mau thôi! Một nhóm các em học sinh, trong đó có cả học sinh của tôi mấy hôm trước, đã bắt đầu ra đi để ngẫm phố, mấy nhóm có kèm hai, ba tay súng để công chức huy, làm công tác tuyên truyền, kêu gọi bà con trở về... thành phố đã được giải phóng! Hai em học sinh chạy lại bên tôi nói: “Thầy ơi! Thầy ơi! Cô và các em về nhà, và có cần đi đâu trong thành phố nữa thì Thầy cứ việc đi thôi mái. Xong việc, xin Thầy giao xe lại cho chúng em vì lúc này Thầy cũng biết rồi, thành phố cần quân lý và sẽ được tất cả mọi thứ xe cộ, nhất là của quân đội cũ.” Tôi bắt em bắt lái xe, nhẩy lên ngồi phía sau, chờ đợi, anh Sinh lái đến một gia đình quen biết ở gần đó rồi giao tay lái lại cho tôi. Sau cái bắt tay thì già xót xa, nhưng thấy tình “chiến hữu”, chúng tôi với tay chào nhau khi tôi lái xe xuống đến Tòa Án Quân Sự Một Tròn Quân Khu I. Tôi rút chìa khóa xe, nắm trong tay, rồi nhẩy xuống, chạy ào vào văn phòng cũ của tôi. Trước đó! Một cảnh hoang tàn, hẻm đến đến ra ngay trước mặt tôi: Bao nhiêu hàng số, giấy tờ của văn phòng, công thêm cái để ngẫm sách 501 cuốn của tôi sốu thêm, góp nhặt cả 2 chục năm nay nắm lung tung, bắt bắt, ngẫm ngang như một để ngẫm rác. Đã xót xa cho với nỗi, tôi càng thêm xót xa cho cái cảnh này. Chán quá, tôi quay ra xe quên cả lái lái mấy cuốn Tội Đớn Vi phạm, Pháp, M, Anh để cặm... là những thứ công sự có thấy tôi gì, tôi cũng chẳng sợ gì.

Nhẩy lên xe, tôi đưa cả gia đình về nhà của tài xế cách đó không xa. Tôi về để đưa xe trước cả nhà của tài xế và bắt củi xuống thì cả hai với chúng tôi Sĩ Túc thì trong nhà chạy nhào ra ôm lấy tôi, khóc oà lên mà chúng tôi nói chỉ có. Một lúc sau, với chúng tôi bắt bắt ra mà hỏi: “Làm sao bây giờ đây hả Thiệu Tá?” Tôi với vai hai với chúng tôi tài xế trung thành, thấy tình nghĩa mà nói: “Rồi sẽ tính! Chúc anh chị và các cháu bình an, may mắn, tôi phải đi ngay, cho nhà tôi và các cháu nghỉ ngơi một chút quá rồi.” Tôi lái xe đến nhà người cháu họ ở ngay một để ngẫm Phan Chu Trinh, Đà Nẵng để thêm cho được an toàn trong lúc thành phố đang còn hẻm đến như thế này. Tôi chạy sang nhà ông anh họ ở gần đó, hỏi chìa khóa vì tôi đoán thế nào đưa cháu họ cũng giao chìa khóa nhà cho cháu nó là anh họ của tôi. Trước khi kéo nhau chạy vào Sài Gòn thì sốm vì M và anh chị em của nó đưa về Sài Gòn. Gặp anh chị tôi, mấy người nhìn nhau sao mà buồn thắm trong cái cảnh này, không nói ra nhưng ai cũng hiểu: Tôi là Sĩ Quan cấp chức khá cao, đi tù một mùa là cái chết, còn gia đình anh chị tôi có tiền là giàu có, buôn bán thành công cả thành phố này ai mà không biết, coi như “Tội Sĩ” hàng ngày rồi. Một để ngẫm khóa cả

vào nhà, đưa gia đình, đem đồ đạc vào trong xong, tôi trở ra trao chìa khoá xe cho em họ sinh đã lớn, hình như đã học lớp 12, chừng 18 tuổi, rành chuyên lái xe và nói: đây chìa khoá xe, Thầy giao lại cho em đem về cho cậu quan có trách nhiệm! Em nhìn tôi rồi cúi đầu: “Chào Thầy, em đi! Chúc Thầy Cô và các em mãi đi đường may mắn...”

Tôi quay vào trong nhà, nghe tiếng cái Sô-pha nghe nghe cho bất căng thẳng nghe đâu óc và cho tôi sốc, sững sờ chờ đón một tiếng lại đến tôi mà tôi đã biết trước, trong khi ngoài đường phố, xe bọc loa thông tin, xe công an, bắt đi đi lại phố trường học cũng nghe thấy, nghe ba, ngã từ đường phố chỗ nào cũng có vài chú bắt, nghe ngáo, mũ tai bèo xách AK-47 đi lại, còn bọn công nhân nông vùng, đồ công, cùng bọn “cách mạng giỏi phóng theo đuôi mũi đồ đạc 2 ngày” buồm mình với đồ cánh tay chày loảng quảng khắp chốn, cũng ngày hôm, trong khi các công nhân hai bên đường phố, bà con đóng kín mít, thính thoắng có nghe thấy hé mắt nhìn ra ngoài coi xem “cách mạng giỏi phóng” làm ăn như thế nào... tiếng lại rồi đi về đâu. Có đi về chỗ chỗ là sờ tay tắm, mùa một cũng như nhieu và bắt, tích thu tài sản, cướp bóc vết trường trường và nhieu hình thức chốt chốt sổ xẩy ra...

Nghe nghe trên cái ghế bọc da phòng khách tôi nhà nghe cháu đã chuyển vào Sài Gòn, tôi nghĩ lan man một chút, nhớ là cái đà này thì Quân Khu I và Quân khu 2 cũng như đã xong, vào tay công nhân Hà Nội quá dễ dàng, còn phòng tuyến nào để ngăn chặn, chừng gì Sài Gòn và Quân Khu 4 cuộc 2 Tiếng giỏi Nguyễn Khoa Nam và Lê Văn Hưng nói hay không? Câu trả lời cho tìm thấy thì tôi đã quá mệt mỏi và mệt mỏi thì đi lúc nào không hay.....

Nghe con lớn cuộc chúng tôi đang học ở Hà Nội Sài Gòn để công nhân Mặt thân thiết cuộc tôi đến đón tôi nhà trường, đưa ra máy bay ít ngày sau đó để cùng đi Mặt với ông ta. Ra phi trường Tân Sơn Nhất, trông thấy máy bay rồi, nghe nghe con lớn cuộc chúng tôi bỗng đứng nín tay ông bọn nghe Mặt nói trong tiếng nghe nghe: “Cố gắng ông! Bọn Mặt tôi bắt kết Đà Nẵng rồi, sẵn sàng chốt ra sao với đàn em như? Bọn tôi chốt chốt sẵn phố đi tù nguy hiểm lắm, một mình Mặt tôi làm sao gánh vác nội gia đình trong hoàn cảnh thế này! Tôi phải quay về Đà Nẵng để cùng... sẵn sàng chốt với Bọn Mặt và các em tôi.” Thế là nó trở lại vé máy bay rồi hai người, một Mặt trung niên, một thanh niên mới trường thành mới trường ở Hà Nội ôm lấy nhau, nghe nghe, nói lên, nói một chốt thành hàng. Nghe con lớn cuộc chúng tôi với Đà Nẵng thì tôi đã lên rừng, lên núi cùng biết bao nhiêu Sĩ Quan khác đi tù rồi. Đáng là người đầu tiên trong gia đình đến đến Mặt, nghe con trai lớn cuộc chúng tôi rồi hoá ra người cuộc cùng sang đến Mặt đoàn thể với gia đình vì khi gia đình đi Mặt năm 1992 thì cháu đã có vợ và 1 con gái, phải là tôi bắt lãnh đi sau. Chết đi 8 năm, cháu nay đã sang Mặt, gia đình đoàn thể đông đảo. Với sự công bằng do Trường Đất xếp đến sao đó: Chúng tôi sang tới Mặt cùng nhieu người khác bằng máy bay, không điều động, không sổ, chốt chốt, hỏi về... ngoài biên giới. Đến xếp người xa lộ với hai bàn tay trống, không có đồ đạc nào trong túi, nghe nghe chính phủ Hoa Kỳ giúp đến 8 tháng với sự tiến tới thiêu đốt sẵn sàng, bọn bè thân thiết giúp đến một một, cô cháu gái con cuộc ông bọn thân, và cũng là học trò cũ cuộc tôi phải giúp đến chúng tôi với phòng trường tiến di chuyển♦♦